

*Гербут Надія Анатоліївна,
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних наук
Київського національного університету будівництва і архітектури*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ГРОМАДЯН ДО ГЕНЕРАЛЬНИХ ПЛАНІВ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ УКРАЇНИ

Доступ громадян до генеральних планів населених пунктів є ефективним інструментом контролю місцевих органів влади щодо дотримання державних будівельних норм.

В країнах ЄС та Північної Америки акти органів місцевого самоврядування, що визначають розвиток населеного пункту на найближчі 20 років, є доступними для мешканців. В Україні ситуація зовсім інша, однак процес вдосконалення будівельного права вже дає позитивні результати і в цьому питанні.

Неконтрольованість та корумпованість органів місцевого самоврядування призводить до таких явищ, як порушення будівельних, санітарно-гігієнічних, екологічних та інших норм, збільшення площі міст за рахунок земель навколишніх сільських громад, вирубка парків, скверів, зелених зон, забудова внутрішньодворових територій, знищення пам'яток історії та архітектури тощо. Занадто часто чиновники порушували норми законодавства і надавали дозвіл на землевідведення й будівельні роботи, що шкодило громаді. Відчуваючи негативні наслідки забудови міст, мешканці все частіше і наполегливіше почали вимагати, щоб їм надавали можливість ознайомлюватися з містобудівною документацією.

За даними моніторингу Східноукраїнського центру громадських ініціатив у 2009 – 2011 рр. в більшості міських населених пунктів України генеральні плани були недоступними для населення. Доступ до них було обмежено грифом «Для службового користування», іноді – грифом «таємно». Традиція засекречувати містобудівну документацію дісталася нам в спадок від Радянського Союзу. У 2011 році понад 31 мільйон мешканців України, що становить близько 70% населення, були

позбавлені права доступу до публічної інформації про свої населені пункти.

Недосконалість чинного на той час законодавства, що було суперечливим і містило низку правових прогалин, дозволяло органам державної влади та місцевого самоврядування обмежувати доступ громадян до генеральних планів [1].

Ухвалений 17.02.2011 Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» встановлював правові та організаційні основи містобудівної діяльності і спрямований на забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів. Однак він мав певні недоліки, зокрема не встановлював обсягу втаємниченої частини генерального плану та тих принципів, за якими відбувається поділ документу на закриту та відкриту частину для громадськості. В частині одинадцятій статті 17 говорилося: «Загальна доступність матеріалів генерального плану населеного пункту забезпечується шляхом розміщення на веб-сайті органу місцевого самоврядування та у місцевих періодичних друкованих засобах масової інформації, а також у загальнодоступному місці в приміщенні такого органу, *крім частини, що є державною таємницею та належить до інформації з обмеженим доступом відповідно до законодавства.* Зазначена частина може включатися до складу генерального плану населеного пункту як окремий розділ» [2].

Зрозуміло, що така невизначеність надавала можливість місцевим органам влади утаємничувати більшу частину документу.

Через три роки ситуацію було виправлено. В частині одинадцятій статті 17 в редакції Закону № 1170-VII від 27.03.2014, № 319-VIII від 09.04.2015 говориться: «Матеріали генерального плану населеного пункту *не можуть містити інформацію з обмеженим доступом та бути обмеженими в доступі.* Загальна доступність матеріалів генерального плану населеного пункту забезпечується відповідно до вимог Закону України "Про доступ до публічної інформації" шляхом надання їх за запитом на інформацію, оприлюднення на веб-сайті органу місцевого самоврядування, у тому числі у формі відкритих даних, на єдиному державному веб-порталі відкритих даних, у місцевих періодичних друкованих засобах масової інформації, у загальнодоступному місці у

приміщенні органу місцевого самоврядування» [2]. Внесення зміни до закону сприяло покращенню ситуації щодо розміщення генеральних планів в Інтернеті та опублікування в ЗМІ.

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України за підсумками 2014 року щодо забезпечення он-лайн доступу громадськості до генеральних планів надало інформацію, що на веб-сайтах розміщено: 169 генеральних планів міст, що складає 40% від наявних у містах генеральних планів, 94 генеральні плани селищ міського типу, 1181 генеральний план сільських населених пунктів. Всього в мережі Інтернет громадськість мала можливість ознайомитись з 1674 веб-ресурсами містобудівної документації. Загалом на кінець 2014 р. було оприлюднено 3372 одиниці містобудівної документації, частину з яких опублікували у місцевих друкованих засобах масової інформації.

Хоча Мінрегіон обіцяло й надалі проводити контроль за темпами відкриття громаді містобудівних відомостей, даних ні за 2015 р., ні за 2016 р. немає. Враховуючи недосконалість законодавчої бази, можна лише припустити, що кардинальних зрушень в цьому питанні не відбулося [3].

Мінрегіоном у 2015 році було розроблено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення містобудівної діяльності», що був зареєстрований у Верховній Раді України (№ 458 від 04.05.2016) та направлений на розгляд профільних комітетів. Законопроектом передбачено внесення змін до деяких законів України з метою врегулювання питань планування та забудови територій, зокрема визначення обсягу доступу громадськості до генеральних планів населених пунктів, оскільки абсолютно вільний доступ створює загрозу для національної безпеки країни. В законопроекті в частині одинадцятій статті 17 «*матеріали* генерального плану населеного пункту» замінено на «*основні положення* генерального плану населеного пункту» [4]. Тобто, законопроектом передбачається, що саме основні положення, а не матеріали генерального плану не можуть містити інформацію з обмеженим доступом. Таким чином, інша інформація, така як відомості щодо інженерних комунікацій, джерел водозабезпечення, заходів цивільної оборони та цивільного захисту може бути закрита.

Необхідно зазначити, що Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» не містить чітко визначеного терміну щодо розміщення генеральних планів в Інтернеті та ЗМІ, а також ефективного механізму покарання за невиконання органами місцевого самоврядування покладених на них обов'язків щодо забезпечення доступу громадян до містобудівної документації. Отже, вдосконалення будівельного права, зокрема в аспекті захисту прав громадян, повинно стати актуальним завданням для органів державної влади, оскільки це є важливою складовою процесів демократизації і централізації в Україні.

Література

1. Доступ громадськості до генеральних планів міських населених пунктів України. Моніторинговий звіт / Східноукраїнський центр громадських ініціатив. 2011. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://access-info.org.ua/wp-content/uploads/2012/11/Comprehensive-plan-report-2nd.pdf>.

2. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» № 3038-17 від 17.02.2011/Верховна Рада України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>.

3. Забезпечення он-лайн доступу громадськості до генеральних планів : дані моніторингу за результатами 2014 року / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://old.minregion.gov.ua/building/rozrobka-mistobudivnoi-dokumentaczi/mistobudivniy-kadastr-354164/zabezpechennya-on-layn-dostupu-gromadskosti-do-generalnih-planiv---dani-monitoringu-za-rezultatami-2014-roku-972564/>.

4. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення містобудівної діяльності № 4585 від 04.05.2016 / Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=4585&skl=9.